

УДК 378.22:[043.86:005.336.5]:[37.091.12.011.3-051:33]

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.1.29>

О. І. РОМАНЮК

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри іноземних мов і міжкультурної комунікації,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,

м. Київ, Україна

Електронна пошта: oksanaromaniuk75@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0003-2781-1463>

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ КОГНІТИВНОГО КОМПОНЕНТА ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ У МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

У статті розкривається зміст когнітивного компонента педагогічної майстерності викладачів закладів вищої освіти економічного профілю. Когнітивний компонент педагогічної майстерності викладача визначається як сукупність знань про суть, ознаки, особливості, види педагогічних технологій, їх застосування у структурі діяльності викладача. Подаються особливості формування та розвитку когнітивного компонента професійної майстерності майбутніх викладачів у контексті завдань сучасної вищої економічної освіти. Обґрунтовується необхідність розвитку когнітивного компонента педагогічної майстерності майбутніх викладачів закладів вищої освіти економічного профілю. Суть процесу розвитку когнітивного компонента педагогічної майстерності в закладах вищої освіти економічного профілю полягає у забезпеченні майбутніх викладачів економічних дисциплін знаннями, необхідними для успішного здійснення професійної педагогічної діяльності. Описуються принципи, на яких ґрунтується розвиток когнітивного компонента педагогічної майстерності майбутніх викладачів економічних дисциплін, а саме принципи гуманізму, демократизації, педагогічної творчості, проблемності, реалізму, педагогічного саморозвитку, орієнтації на особистість, технологічної єдності освітнього процесу і використання нових технологій в освіті, принцип діалогізації навчання. Розглядається авторська методика виявлення рівня сформованості когнітивного компонента педагогічної майстерності та відображаються результати проведеного аналізу сучасного стану розвитку когнітивного компонента педагогічної майстерності у майбутніх викладачів економічних дисциплін. Проведене дослідження рівня розвитку когнітивного компонента педагогічної майстерності майбутніх викладачів економічних дисциплін показує, що здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти відчують труднощі в розумінні шляхів практичного застосування деяких теоретичних аспектів у педагогічній діяльності, що свідчить про необхідність вдосконалення їх психолого-педагогічної компетентності. Автор статті пропонує використання розробленого навчально-методичного забезпечення, зокрема спецкурсу «Педагогічна майстерність викладачів економічних дисциплін» та «Тренінгу розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін» з метою успішного розвитку психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів економічних дисциплін та вирішення питання підвищення якості та ефективності педагогічної підготовки викладачів закладів вищої освіти економічного профілю.

Ключові слова: педагогічна майстерність, когнітивний компонент педагогічної майстерності, психолого-педагогічна компетентність, вища економічна освіта, викладачі економічних дисциплін.

Актуальність дослідження і постановлення проблеми. З приєднанням України до європейського освітнього простору відбуваються серйозні зміни в стратегії і практиці, структурі та змісті професійної підготовки майбутніх викладачів у закладах вищої освіти, формується єдина система контролю її якості. В сучасних економічних, політичних та соціальних умовах нагальною є потреба у викладачах, які мають високий рівень освіти, здатні творчо здійснювати організацію навчально-виховного процесу, досліджувати різні аспекти

функціонування освітнього середовища, формувати світогляд студентів, брати активну участь у міжкультурному діалозі. З огляду на це, першорядного значення набуває забезпечення якісної професійної підготовки та розвиток педагогічної майстерності викладачів вищої школи. В роботах сучасних науковців, які досліджують феномен педагогічної майстерності, значна увага надається питанням її розвитку на базі закладів педагогічного профілю, проте недостатньо розглядається проблематика розвитку педагогічної майстерності

в контексті професійної підготовки майбутніх викладачів закладів непедагогічного, зокрема економічного, профілю.

Самореалізація викладачів буде успішною, якщо у них буде сформовано та розвинуто на достатньому рівні такий важливий компонент педагогічної майстерності, як когнітивний. Тому визначення сутності та змісту когнітивного компонента педагогічної майстерності, аналіз сучасного стану його сформованості у майбутніх викладачів економічних дисциплін та умов його розвитку вважаємо актуальним.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Проблеми формування професійної готовності до педагогічної діяльності і розвитку педагогічної майстерності майбутніх викладачів у процесі фахової підготовки відображені в науковому доробку Н. Батечко [Батечко], С. Вітвицької [Вітвицька], М. Гриньової [Гриньова], Л. Малаканової [Малаканова], Н. Мачинської [Мачинська], В. Семиченко [Семиченко], А. Уварової [Уварова] та ін. Окремі аспекти формування психолого-педагогічної компетентності і розвитку педагогічної майстерності в системі вищої економічної освіти розглядалися такими вітчизняними дослідниками, як О. Калінська [Калінська], О. Коваль [Коваль], Г. Ковальчук [Ковальчук] та ін. Проблеми формування теоретичних знань основ педагогічної майстерності та розвитку професійних педагогічних умінь як показників рівня розвитку когнітивного компонента педагогічної майстерності викладачів виявилися в полі уваги таких науковців, як О. Дубасенюк [Дубасенюк], А. Кузьмінського [Кузьмінський], О. Марченко [Марченко 2009; Марченко 2014], О. Отич [Отич], О. Пехоти, І. Середи [Пехота, Середи].

Як свідчать аналіз наукової літератури з проблеми професійної підготовки викладачів у закладах вищої освіти економічного профілю та вивчення сучасного стану розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін, існують суперечності між вимогами, що висуває сьогодні суспільство до підготовки викладачів, та недостатнім рівнем їхньої психолого-педагогічної компетентності. Багато аспектів досліджуваної проблеми вивчено недостатньо, зокрема не розкрито повною мірою зміст компонентів педагогічної майстерності викладачів, не досліджено сучасний стан їхнього розвитку у майбутніх викладачів еко-

номічних дисциплін, недостатньо розроблено методичне забезпечення психолого-педагогічної підготовки студентів закладів вищої освіти економічного профілю.

Мета статті: надати загальну характеристику когнітивного компонента педагогічної майстерності, дослідити стан сформованості когнітивного компонента педагогічної майстерності в майбутніх викладачів економічних дисциплін, визначити можливі шляхи його розвитку в процесі їх професійної підготовки в системі вищої економічної освіти.

Результати та дискусії. Когнітивний компонент передбачає наявність у педагога теоретичних знань з основних наук, що вивчають особистість людини, і є важливою передумовою свідомого визначення викладачем змісту професійної діяльності, пов'язаної з вихованням та навчанням. Когнітивний компонент педагогічної майстерності також відображає такий аспект педагогічної діяльності, як володіння викладачем змістом організації педагогічного процесу, що виявляється у науковості, доступності, розвивальному й виховному характері змісту; встановленні внутрішньопродметних і міжпредметних зв'язків при викладенні навчального матеріалу за різноманітності засобів його передачі; орієнтації змісту на формування у студентів системи знань, умінь і навичок, необхідних на ринку праці; відборі навчального матеріалу, оптимального за змістом, із виділенням у ньому головного; зв'язку нового матеріалу з раніше вивченим, актуалізації попередніх знань; відповідності знань майбутній професійній діяльності студента [Шолох: 249].

Критерієм, за яким визначається рівень розвитку когнітивного компонента педагогічної майстерності викладача, є психолого-педагогічна компетентність. Педагогічна компетентність є інтеграцією досвіду, теоретичних знань, практичних умінь і важливих для педагога особистих якостей. Як її змістовні компоненти можна виділити критичність мислення, потребу в самовдосконаленні, схильність до творчості, любов до професії. Компетентність є динамічним явищем, якісно залежним від розвитку педагогіки й суміжних із нею наук, стану культури в суспільстві [Зязюн]. Знання є необхідною умовою аналізу та відбору ефективних шляхів виконання професійних завдань відпо-

відно до розуміння викладачем проблем педагогічної діяльності, особистісних потреб. Важливість професійних знань пов'язана з такими складними обов'язками викладачів закладів вищої освіти, як проведення навчальних занять; розроблення та освоєння нових педагогічних методів і освітніх технологій; організаційно-методичне забезпечення практики студентів; виконання досліджень; робота з підготовки навчальних курсів, їх методичне забезпечення; авторська участь у підготовці навчальної літератури; реалізація виховних функцій у процесі навчання; підвищення власної педагогічної і наукової компетентності, та іншими, а також з відповідальністю виконання цих обов'язків. Відповідно до цього, для успішної реалізації функцій і розвитку педагогічної майстерності викладачам необхідні сучасні знання профільної та суміжних наук; психології; педагогіки; загальнонаукової та профільної методології. Ці знання здобуваються як в умовах магістратури, аспірантури, так і шляхом участі в різних формах самоосвіти. На думку А. Кузьмінського, ключову роль у структурі педагогічної майстерності відіграють професійні знання. Це пояснюється тим, що студенти є чутливими до професійних якостей викладача і швидко оцінюють рівень його підготовленості, ерудиції, володіння матеріалом [Кузьмінський].

О. Марченко зазначає, що професійні знання, які є когнітивною основою педагогічної діяльності, мають носити комплексний, синтетичний характер, а викладач має перетворити їх на особистісне надбання, засіб ефективної педагогічної діяльності, професійного й особистісного самовдосконалення [Марченко 2014].

Практичні вміння, передумовою яких є теоретико-практичні і методичні знання, забезпечують практичне вирішення педагогічних завдань. Термін «педагогічні вміння» описує сукупність послідовних дій, що ґрунтуються на теоретичних знаннях. Зміст теоретичної готовності майбутніх викладачів виявляється в умінні педагогічно мислити, що передбачає наявність у них аналітичних, прогностичних, проєктивних, а також рефлексивних умінь.

Аналітичні вміння передбачають здатність до аналізу педагогічних явищ; осмислення ролі окремого компонента в структурі цілого й у взаємодії з іншими; виявлення в педагогіч-

ній теорії закономірностей правильного діагностування явищ педагогічної діяльності; знаходження оптимальних способів розв'язання педагогічних завдань. Прогностичні вміння передбачають управління педагогічним процесом, чітке уявлення про нього в свідомості майбутніх викладачів, володіння методами прогнозування результатів педагогічного процесу. Проєктивні вміння забезпечують конкретизацію цілей освітнього процесу та їх поетапну реалізацію. Рефлексивні вміння забезпечують здійснення оцінювальної та контрольної діяльності, спрямованої на аналіз власних дій.

Таким чином, метою розвитку когнітивного компонента педагогічної майстерності в системі вищої економічної освіти є формування в майбутніх викладачів економічних дисциплін знань та умінь, що забезпечують готовність до професійно-педагогічної діяльності.

Розвиток когнітивного компонента педагогічної майстерності майбутніх викладачів економічних дисциплін ґрунтується на принципах гуманізму, демократизації, педагогічної творчості, проблемності, реалізму, педагогічного саморозвитку, орієнтації на особистість, технологічної єдності освітнього процесу, діалогізації навчання.

Завдяки застосуванню принципу гуманізму створюються умови для розвитку кращих якостей викладачів, надається увага особистості майбутнього викладача, його запитам, виявляється розуміння його інтересів. Принцип демократизації сприяє усуненню проблеми авторитарного стилю в спілкуванні, визнає право майбутнього викладача на свободу й розвиток педагогічних знань, умінь і здібностей. Робота за принципом педагогічної творчості створює умови для розвитку індивідуально-особистісної творчості. Реалізація принципу проблемності у процесі розвитку когнітивного компонента педагогічної майстерності майбутніх викладачів економічних дисциплін передбачає орієнтацію на розв'язання реальних педагогічних проблем. Принцип реалізму пов'язаний з орієнтованістю на досягнення реальних педагогічних цілей, оволодінням необхідними для цього засобами і методами. Принцип педагогічного саморозвитку передбачає орієнтацію викладача на створення умов для стабільного задоволення власних потреб у саморозвитку й самореалізації. Застосування принципу орієнтації на особистість дає можли-

вість обирати зміст, методи, форми навчання, спираючись на природну схильність майбутніх викладачів до пізнання, що сприяє їх самореалізації. Принцип технологічної єдності освітнього процесу забезпечується використанням новітніх технологій в освіті, що дає можливість зробити пізнавальну діяльність більш цікавою, корисною та комфортною. Реалізація принципу діалогізації навчання розвиває у викладачів уміння бачити сильні й слабкі аспекти співрозмовника та розуміти його позицію, критично ставитися до отриманої інформації, виявляти розбіжності в позиціях учасників діалогу. На нашу думку, розвиток когнітивної складової педагогічної майстерності майбутніх викладачів може бути ефективним, якщо цей процес має цілісний характер і відбувається за умов комплексного застосування зазначених принципів.

Визначаючи рівень сформованості когнітивного компонента педагогічної майстерності в майбутніх викладачів економічних дисциплін, ми орієнтувалися на результати проведеного зі здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти за економічними спеціальностями тестування, використовуючи розроблений нами тест множинного вибору, який складається з 11 завдань закритого та відкритого типів, сформульованих таким чином, що на підставі їх виконання можна зробити висновок про рівень опанування майбутніми викладачами теоретичними знаннями основ педагогічної майстерності та професійними вміннями, необхідними для якісного забезпечення освітнього процесу. Завдання закритого типу пропонують учасникам тестування обрати відповідь, яка, на їхній погляд, є правильною, а тестові завдання відкритого типу передбачають завершення частково готової відповіді шляхом вибору одного з наданих варіантів. Нами також визначено критерії знань основ педагогічної майстерності і професійних умінь, за якими було підготовлено та об'єднано в групи тестові завдання [Романюк 2019: 174–175].

Аналіз відповідей на тестові завдання показав, що завдання, пов'язані з розумінням окремих підходів до викладацької діяльності, вмінням оцінювати різні навчальні стратегії, підходи та цілі навчання, знанням принципів організації і процедури проведення занять, розумінням зв'язку між мотивацією і досягненнями студентів, принципів і практичних методів моти-

вації та способів їх застосування, не викликали значних труднощів у майбутніх викладачів. Зокрема, даючи відповідь на запитання тесту, яке стосується вивчення дисциплін із застосуванням прискореного підходу до навчальної діяльності, 51,2 % опитуваних здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти економічного профілю визначили виконання програми екстерном ознакою прискореного вивчення дисципліни, а не елементом діяльності, спрямованої на підвищення ефективності навчання. Виконуючи завдання, що має за мету оцінити рівень умінь реалізовувати стратегії мотивації із застосуванням методів, відповідних для розвитку компетентності в галузі науки, що вивчається, виявляти та аналізувати прогалини в розумінні студентами змісту матеріалу з метою покращення викладання, більшість учасників тестування (60 %) можливою причиною успішності групового навчання для студентів назвали наявність інтересу студентів до соціальної взаємодії, що є необхідним для того, щоб підняти рівень мотивації студентів до навчання. Такий результат дає нам можливість зробити висновок, що майбутні викладачі здатні аналізувати успішність вивчення змісту навчальних дисциплін студентами та знаходити ефективні методи для мотивації навчальної діяльності студентів, а також для покращення викладання і розвитку своєї педагогічної майстерності. Серед завдань, які розкривають розуміння майбутніми викладачами принципів організації і процедури проведення занять і вміння застосовувати такі знання для розвитку навчальної діяльності студентів та сприяння отриманню ними кращих результатів у досягненні навчальних цілей, було запитання про те, що має обговорити зі студентами викладач, коли пропонує їм вид завдання, який, можливо, є для них новим. 64 % учасників тестування обрали правильну відповідь на запитання, у якій визначено, що це мають бути певні корисні знання і навички, які можливо здобути, виконавши це завдання. Відповідаючи на запитання тесту, яке стосується професійних стратегій, 68,8 % учасників тестування назвали узгодженість і співпрацю викладачів у процесі визначення, відбору та запровадження технік керування студентською аудиторією, що ґрунтується на успішному досвіді, тією професійною стратегією,

яка, на їхній погляд, найвірогідніше призведе до кращої мотивації студентів та сприятиме підвищенню рівня їхньої успішності. Такий високий показник свідчить про розуміння зв'язку між мотивацією та досягненнями студентів, методів і принципів мотивації та способів ефективного їх застосування з метою сприяння активній участі студентів у процесі навчання.

Складними виявилися запитання щодо розуміння майбутніми викладачами особливостей складання планів і вміння застосовувати знання про відповідні чинники та процеси для прийняття рішень щодо навчальних планів. Значна частина учасників тестування (80 %) не змогли правильно визначити принцип, якого слід дотримуватися для забезпечення ефективності розробки навчального плану. Це принцип використання знань про попередній досвід навчання та рівень підготовки студентів для вирішення проблем відбору змісту та навичок для кожного курсу. Найчастіше майбутні викладачі обирали варіант відповіді, який вказував на принцип, який передбачає, що викладачі мають для кожного навчального курсу ставити цілі вивчення змісту й отримання знань і навичок різних ступенів складності для студентів з різними рівнями підготовки.

Отже, проаналізувавши відповіді, ми виявили, що 45,6 % учасників тестування володіли професійно-педагогічними знаннями та вміннями на базовому рівні; достатній рівень психолого-педагогічної компетентності був властивий 46,4 % респондентів, і у 8 % майбутніх викладачів економічних дисциплін рівень сформованості когнітивного компонента педагогічної майстерності був високим.

Узагальнюючи отримані результати тестування та відповіді під час проведення бесід, ми з'ясували, що майбутні викладачі економічних дисциплін усвідомлюють наявність проблем і труднощів та відчувають потребу в подальшому розвитку когнітивного компонента педагогічної майстерності. Отже, з метою підвищення рівнів розвитку когнітивного компонента педагогічної майстерності у майбутніх викладачів економічних дисциплін, ми вважали за доцільне запропонувати вивчення тем «Поняття педагогічної майстерності» та «Професійна діяльність і професійне становлення магістрантів як викладачів економічних дисциплін» з розробленого нами спецкурсу «Педа-

гогічна майстерність викладачів економічних дисциплін» [Романюк 2020: 279–287].

Розвиток когнітивного компонента педагогічної майстерності майбутніх викладачів економічних дисциплін не обмежується застосуванням лише традиційних форм розвитку педагогічної майстерності (лекцій, практичних занять, самостійної роботи). На наш погляд, також заслуговує на увагу, як такий, що довів свою ефективність, розроблений нами «Тренінг розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін», одне з занять якого присвячено саме питанням формування та розвитку когнітивного компонента педагогічної майстерності у здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за економічними спеціальностями [Романюк 2020: 306–314]. Ми рекомендували включати тренінг у вивчення спецкурсу «Педагогічна майстерність викладачів економічних дисциплін» і передбачаємо його використання окремо як навчально-методичне забезпечення для практичних занять з різних фахових дисциплін.

За результатами проведених заходів з формування та розвитку психолого-педагогічної компетентності ми виявили, що стан розвитку когнітивного компонента педагогічної майстерності майбутніх викладачів економічних дисциплін зазнав суттєвих позитивних змін, а саме було досягнуто таких показників: кількість здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти з базовим рівнем значно зменшилась з 45,31 % до 23,44 %; зросла кількість осіб, у яких психолого-педагогічна компетентність розвинута на достатньому рівні, і становила 60,94 % респондентів; майже вдвічі підвищилася кількість осіб з високим рівнем розвитку когнітивного компонента педагогічної майстерності (15,62 %).

Ми впевнені, що основними умовами, наявності яких впливає на результативність процесу розвитку когнітивного компонента педагогічної майстерності майбутніх викладачів економічних дисциплін є отримання студентами закладів вищої освіти економічного профілю фахових психолого-педагогічних та методичних знань про особливості педагогічної діяльності викладача; створення дидактично обґрунтованої та послідовної системи навчання та формування навичок педагогічного управління студентським колективом;

мотивація та залучення здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за економічними спеціальностями до практичної реалізації свого педагогічного потенціалу протягом усього освітнього процесу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Метою нашого дослідження було охарактеризувати когнітивний компонент педагогічної майстерності як професійно-педагогічні та предметні знання, як спеціальну компетентність майбутніх викладачів економічних дисциплін та проаналізувати сучасний стан розвитку означеного компонента педагогічної майстерності у майбутніх викладачів економічних дисциплін. Відповідно до обґрунтованих нами критеріїв та показників рівня розвитку когнітивного компонента педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін було визначено рівень готовності майбутніх викладачів до самореалізації в професійній педагогічній діяльності в умовах закладу вищої освіти економічного профілю. З метою забезпечення ефективної реалізації майбутніми викладачами педагогічних завдань та цілей, з урахуванням творчої спрямованості навчально-виховного процесу, нами створено методіку підготовки викладачів економічних дисциплін, які володіють системою необхідних професійних знань

і вмінь, мають бажання підвищувати свій рівень психолого-педагогічної компетентності.

Отже, на основі зазначеного вище нами було розроблено окремий навчально-методичний комплекс, мета якого полягає у впровадженні в освітній процес форм і методів навчання, які здійснюють цілеспрямований вплив на формування і розвиток когнітивного компонента педагогічної майстерності майбутніх викладачів економічних дисциплін. Крім того, формування і розвиток ключових психолого-педагогічних компетентностей майбутніх викладачів економічних дисциплін потребує ґрунтовного вивчення існуючого та розроблення нового педагогічного інструментарію для організації педагогічної підготовки в системі вищої економічної освіти.

Визнаючи наявність ще низки проблем, пов'язаних з формуванням і розвитком інших компонентів педагогічної майстерності майбутніх викладачів економічних дисциплін, а саме мотиваційно-ціннісного, діяльнісного та рефлексивного, та недостатньо глибоке їх вивчення, підкреслюємо нагальну необхідність забезпечення відповідних педагогічних умов та подальшого висвітлення досвіду їх успішного розвитку, що сприятиме підготовці висококваліфікованих викладачів і розвитку їхньої педагогічної майстерності в системі вищої економічної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Батечко Н. Підготовка викладачів вищої школи в умовах магістратури: теоретико-методологічні засади : монографія / за ред. Я. Цехмістера. Київ : ТОВ Видавниче підприємство «Едельвейс», 2014. 707 с.
2. Вітвицька С. Основи педагогіки вищої школи: підручник за модульно-рейтинговою системою навчання. 2-ге вид. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 384 с.
3. Гриньова М. Педагогічні технології: теорія та практика : навч. посіб. Полтава : АСМІ, 2006. 230 с.
4. Дубасенюк О. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики : монографія / за ред. О. Дубасенюк. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 564 с.
5. Зязюн І. Філософія поступу і прогнозу освітньої системи. *Педагогічна майстерність: проблеми, пошуки, перспективи : монографія*. Київ, Глухів : РВВ ГДПУ, 2005. С. 10–18.
6. Калінська О. Розвиток педагогічної майстерності викладача економічних дисциплін у вищому навчальному закладі : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Львів, 2018. 220 с.
7. Коваль О. Розвиток педагогічної майстерності майбутніх викладачів економічних дисциплін в умовах аспірантури. *Науковий вісник Мелітопольського педагогічного університету*. 2014. Вип. 2 (13). С. 277–282.
8. Ковальчук Г. Формування професійних педагогічних умінь у студентів-майбутніх викладачів економіки : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 1999. 195 с.
9. Кузьмінський А. Розвиток педагогічної майстерності в умовах неперервної освіти. *Розвиток педагогічної майстерності викладача в умовах неперервної освіти : монографія / за ред. М. Солдатенка, О. Семенов*. Київ, Глухів : АПН, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих, ГДПУ, 2008. С. 5–20.
10. Малаканова Л. Оцінювання професійного становлення майбутнього вчителя у процесі вивчення курсу «Основи педагогічної майстерності» : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Харків, 2000. 24 с.
11. Марченко О. Основи педагогічної майстерності. Харків : Основа, 2009. 112 с.
12. Марченко О. Формування професійної компетентності педагога на засадах гуманітарного підходу. *Проблеми інженерної педагогічної освіти*. 2014. № 45. С. 133–139.

13. Мачинська Н. Педагогічна освіта магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю : монографія / за ред. С. Сисоєвої. Львів : ЛьвДУВС, 2013. 416 с.
14. Отич О. Основи педагогічної майстерності викладача професійної школи : підручник. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 208 с.
15. Пехота О., Серeda І. Педагогічна майстерність викладача сучасного університету у контексті педагогіки розвитку. *Розвиток педагогічної майстерності викладача в умовах неперервної освіти : монографія* / за ред. М. Солдатенка, О. Семенов. Київ, Глухів : АПН, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих, ГДПУ, 2008. С. 21–26.
16. Романюк О. Визначення рівня педагогічної майстерності майбутніх викладачів економічних дисциплін із застосуванням авторського тесту. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум імені Т. Г. Шевченка»*. 2019. Вип. 1 (157). С. 173–177.
17. Романюк О. Розвиток педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін в умовах магістратури : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2020. 314 с.
18. Семиченко В. Психологія педагогічної діяльності : навч. посіб. Київ : Вища школа, 2004. 335 с.
19. Уварова А. Формування риторичної майстерності майбутнього вчителя : навч. посіб. для пед. ун-тів. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2007. 132 с.
20. Шолох О. Теоретичні аспекти розвитку педагогічної майстерності викладачів вищої школи. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум імені Т. Г. Шевченка»*. 2019. Вип. 1 (157). С. 245–251.

REFERENCES

1. Batechko, N. & Zekhmister, Ya. (Ed.). (2014). *Pidhotovka vykladachiv vyshchoyi shkoly v umovakh magistratury: teoretyko-metodologichni zasady [Training university teachers in master's degree programmes: theoretical and methodological fundamentals]* : monografiya. Kyiv : Edelveis. [in Ukrainian]
2. Vitvytska, S. (2011). *Osnovy pedahohiky vyshchoyi shkoly [Fundamentals of university pedagogy]* : pidruchnyk za modulno-reityngovoyu systemoyu navchannya. Kyiv : Tsentр uchbovoyi literatury. [in Ukrainian]
3. Hryniova, M. (2006). *Pedahohichni tekhnologiyi: teoriya ta praktyka [Pedagogical technologies: theory and practice]* : navchalnyi posibnyk. Poltava : ASMI. [in Ukrainian]
4. Dubaseniuk, O. (Ed.). (2009). *Profesiyna pedahohichna osvita: innovatsiyni tekhnologiyi ta metodyky [Professional pedagogical education: innovative technologies and techniques]* : monografiya. Zhytomyr : ZhDU. [in Ukrainian]
5. Ziaziun, I. (2005). *Filosofiya postupu i prohnozu osvitnioyi systemy [Philosophy and prognosis of the education system]* In *Pedahohichna maisternist: problemy, poshuky, perspektyvy [Pedagogical mastery: problems, researches, prospects]* : monografiya (pp. 10–18). Kyiv, Hlukhiv : PVV HDPU. [in Ukrainian]
6. Kalinska, O. (2018). *Rozvytok pedahohichnoyi maisternosti vykladacha ekonomichnykh dystsyplin u vyshchomu navchalnomu zakladi [Developing an economics teacher's pedagogical skills at a higher educational establishment]* (PhD diss.). L'viv. [in Ukrainian]
7. Koval, O. (2014). *Rozvytok pedahohichnoyi maisternosti maibutnykh vykladachiv ekonomichnykh dystsyplin v umovakh aspirantury [Developing future economics teachers' pedagogical skills in postgraduate programmes]*. *Naukovyy visnyk Melitopolskoho pedahohichnoho universytetu [Scientific Bulletin of Melitopol Pedagogical University]*, 2 (13), 277–282. [in Ukrainian]
8. Kovalchuk, H. (1999). *Formuvannya profesiynykh pedahohichnykh umin u studentiv – maibutnykh vykladachiv ekonomiky [Forming economics student teachers' skills]* (PhD diss.). Kyiv. [in Ukrainian]
9. Kuzminskyi, A. (2008). *Rozvytok pedahohichnoyi maisternosti v umovakh neperervnoyi osvity [Developing pedagogical skills in lifelong learning programmes]*. In Soldatenko, M., Semenov, O. (Eds.). *Rozvytok pedahohichnoyi maisternosti vykladacha v umovakh neperervnoyi osvity [Developing a teacher's pedagogical skills in lifelong learning programmes]* : monografiya (pp. 5–20). Kyiv, Hlukhiv : APN, Ін-т пед. osvity doroslykh, HDPU. [in Ukrainian]
10. Malakanova, L. (2000). *Otsinyuvannya profesiynoho stanovlennya maibutnyoho vchytelya u protsesi vyvchennya kursu «Osnovy pedahohichnoyi maisternosti» [Assessing a future teacher's professional development in teaching the course «Fundamentals of pedagogical mastery»]* (Extended abstract of PhD diss.). Kharkiv. [in Ukrainian]
11. Marchenko, O. (2009). *Osnovy pedahohichnoyi maisternosti [Fundamentals of pedagogical mastery]*. Kharkiv : Osnova. [in Ukrainian]
12. Marchenko, O. (2014). *Formuvannya profesiynoyi kompetentnosti pedahoha na zasadakh humanitarnoho pidkhodu [Forming a pedagogue's professional competency by adopting the humanitarian approach]*. *Problemy inzhenernoyi pedahohichnoyi osvity [Problems of Engineering Pedagogical Education]*, 45, 133–139. [in Ukrainian]
13. Machynska, N. & Sysoyeva, S. (Ed.). (2013). *Pedahohichna osvita magistrantiv vyshchykh navchalnykh zakladiv nepedahohichnoho profilyu [Teacher training of master's degree students at non-pedagogical higher educational establishments]* : monografiya. L'viv : LvDUVS. [in Ukrainian]
14. Otych, O. (2014). *Osnovy pedahohichnoyi maisternosti vykladacha profesiynoyi shkoly [Fundamentals of a vocational school teacher's pedagogical mastery]* : pidruchnyk. Kirovohrad : Imeks-LTD. [in Ukrainian]

15. Piekhota, O. & Sereda, I. (2008). Pedagogichna maisternist vykladacha suchasnoho universytetu u konteksti pedahohiky rozvytku [A modern university teacher's pedagogical skills in the context of developmental pedagogy] In Soldatenko, M., Semenoh, O. (Eds.). *Rozvytok pedahohichnoyi maisternosti vykladacha v umovakh neperervnoyi osvity [Developing a teacher's pedagogical skills in lifelong learning programmes]* : monografiya (pp. 21–26). Kyiv, Hlukhiv : APN, In-t ped. osvity doroslykh, HDPU. [in Ukrainian]
16. Romaniuk, O. (2019). Vyznachennya rivnya pedahohichnoyi maisternosti maibutnikh vykladachiv ekonomichnykh dystsyplin iz zastosuvanniam avtorskoho testu [Assesment of prospective teachers' pedagogical skills by means of the authorial test]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskiy kolegium imeni T. H. Shevchenka» [Bulletin of National University «Chernihiv Collegium named after T. H. Shevchenko»]*, 1 (157), 173–177. [in Ukrainian]
17. Romaniuk, O. (2020). *Rozvytok pedahohichnoyi maisternosti vykladachiv ekonomichnykh dystsyplin v umovakh magistratury [Developing pedagogical mastery of economics teachers in master's degree programmes]* (PhD diss.). Kyiv. [in Ukrainian]
18. Semychenko, V. (2004). *Psykhologhiya pedahohichnoyi diyalnosti [Psychology of pedagogical activity]* : navchalnyi posibnyk. Kyiv : Vyshcha shkola. [in Ukrainian]
19. Uvarova, A. (2007). *Formuvannya rytorychnoyi maisternosti maibutnioho vchytelya [Forming a prospective teacher's rhetorical skills]* : navchalno-metodychnyi posibnyk dlya pedahohichnykh universytetiv. Sumy : SumDPU im. A. S. Makarenka. [in Ukrainian]
20. Sholokh, A. (2019). Teoretychni aspekty rozvytku pedahohichnoyi maisternosti vykladachiv vyshchoyi shkoly [Theoretical aspects of university teachers' pedagogical mastery development]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskiy kolegium imeni T. H. Shevchenka» [Bulletin of National University «Chernihiv Collegium named after T. H. Shevchenko»]*, 1 (157), 245–251. [in Ukrainian]

O. I. ROMANIUK

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of Foreign Languages and Intercultural Communication,

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine

E-mail: oksanaromaniuk75@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0003-2781-1463>

EVALUATION OF THE LEVEL OF DEVELOPMENT OF THE COGNITIVE COMPONENT OF FUTURE ECONOMICS TEACHERS' PEDAGOGICAL SKILLS

The article presents the content of the cognitive component of the pedagogical skills of teachers at economic universities. The cognitive component of a teacher's pedagogical skills is a combination of knowledge about the essence, features, types of pedagogical technologies, peculiarities of their application in teaching. The paper highlights directions of forming and developing the cognitive component of future teachers' professional pedagogical skills to meet the requirements set by the modern economic higher education system. The necessity for developing the cognitive component of the pedagogical skills of future teachers at economic universities is substantiated. The essence of the process of development of the cognitive component of pedagogical skills at economic universities is that the future economics teachers should be provided with knowledge that ensures their readiness for professional pedagogical activity. The article reveals the principles underlying the development of the cognitive component of future economics teachers' pedagogical skills and analyses their application. The fundamental principles are humanism; democratization; pedagogical creativity; orientation to problem-solving; realism; pedagogical self-development; orientation to personality; technological unity of the educational process, the use of new technologies in education; dialogization of learning. The paper describes the authorial methodology for assessing the levels of the cognitive component of pedagogical skills that have been developed by future economics teachers and the results of its practical application. The conducted research into the current state of the development of the cognitive component of future economics teachers' pedagogical skills shows that students in master's degree programmes at economic universities experience difficulty in understanding the ways of applying some theoretical aspects of teaching in practice, which means that their psychological and pedagogical competency needs improving. The author of this paper suggests that it would be worthwhile using the produced methodological training support resources, in particular, the special course «Pedagogical Skills of Economics Teachers» and the training programme for developing economics teachers' pedagogical skills to successfully develop future economics teachers' psychological and pedagogical competency and to resolve the issue of improving the quality and effectiveness of economics teacher training.

Key words: pedagogical skills, the cognitive component of pedagogical skills, psychological and pedagogical competency, higher economic education, economics teachers.